

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΙΑ 102. Θεωρία της αρχαιολογικής επιστήμης: Κύρια ρεύματα και σχολές.

Ενότητες 6 & 7: Σύγχρονες τάσεις της θεωρίας.
Ανακεφαλαίωση και συμπεράσματα.

Γιώργος Βαβουρανάκης

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Περιεχόμενα ενότητας

- Τρέχουσες κατευθύνσεις της έρευνας.
- Ανακεφαλαίωση.

Τρέχουσες κατευθύνσεις
της έρευνας.

Η θεωρία ως σειρά διάταξης δεδομένων

- Ο ευρύς ορισμός της θεωρίας
  - Ολόκληρη η αρχαιολογία ως θεωρία
  - Η θεωρία ξεκινά στο σκαλιδάκι
- Ο θετικιστικός στενός ορισμός της θεωρίας
  - Ενδιάμεση Θεωρία
  - Επαλήθευση υποθέσεων
  - Γενικές αρχές σύνδεσης δεδομένων με φαινόμενα
- Ο πολιτικός χαρακτήρας της θεωρίας και της αρχαιολογίας εν γένει

Σύντομη επανάληψη: οι κύριες σχολές θεωρητικής αρχαιολογίας

- Η αρχαιοδιφία
  - Η παραδοσιακή αρχαιολογία
  - Αρχαιογνωσία
- Ιστορία του Πολιτισμού
- Η νέα ή διαδικαστική αρχαιολογία
- Η μεταδιαδικαστική αρχαιολογία

Η αρχαιοδιφία

- Εντοπισμός και καταγραφή μνημείων
- Σύνδεση με αρχαίες πηγές
- Η αρχαιολογία ως θεραπαινίδα της ιστορίας
- Η αρχαιολογία ως ιστορία τέχνης
- Συλλογή αρχαιοτήτων

Η παραδοσιακή αρχαιολογία

Η αρχαιογνωσία

- Η ομηρική αρχαιολογία
- Η αρχαιολογία θεραπεινίδα της ιστορίας
- Η προϊστορία και ο μύθος
- Το σύνολο της πληροφορίας μέσα στο εύρημα
- Τυπολογία - ταύτιση

Η Ιστορία του Πολιτισμού

- Η εξέλιξη/διάχυση πολιτισμού
- Η αρχαιολογία ως ιστορία
- Το σύνολο της πληροφορίας μέσα στο εύρημα
- Τυπολογία – σχετική χρονολόγηση

Η νέα ή διαδικαστική αρχαιολογία

- Θεωρία – μέθοδος – πράξη
- Ανάλυση, ποσοτικοποίηση
- Περιβαλλοντικές και αρχαιομετρικές μέθοδοι
- Τυπολογία υλικού και τυπολογία κοινωνίας
- Ενδιάμεση Θεωρία
- Επαλήθευση υποθέσεων
- Συναγωγή σε προτάσεις γενικής ισχύος
- Η κοινωνία ως σύστημα
- Εξέλιξη, ομεόσταση, ανατροφοδότηση

Η μεταδιαδικαστική αρχαιολογία

- Ανθρωποκεντρισμός
- Ερμηνευτικότητα
- Ο υλικός πολιτισμός ως κείμενο
- Δομισμός
- Η πολυσημία του υλικού πολιτισμού
- Δομές και κοινωνική δράση
- Ταυτότητα και φύλο
- Φαινομενολογία
- Ο πολιτικός χαρακτήρας της αρχαιολογίας

Η τρέχουσα κατάσταση της αρχαιολογικής θεωρίας

- Βόρεια Αμερική
  - Η μερική αποδοχή της μεταδιαδικαστικής κριτικής
  - Ο εμπλουτισμός της διαδικαστικής προσέγγισης
  - Ο προβληματισμός για τους αυτόχθονες
- Ευρώπη
  - Η επάνοδος του εθνικισμού και η παραδοσιακή αρχαιολογία
  - Η επικράτηση της διαδικαστικής προσέγγισης και η παράδοση των ιστορικών σπουδών
  - Η διάχυση της μεταδιαδικαστικής προσέγγισης

Πτώση και άνοδος του εμπειρισμού: Συνήθεις εμπειριστικές θέσεις σήμερα

- Η θεωρία είναι «πολυτέλεια», συνήθως κάποιων πανεπιστημιακών
- Ο αρχαιολόγος μπορεί να επιλέξει μεταξύ θεωρητικής και πρακτικής αρχαιολογίας
- Η ενασχόληση με τη θεωρία έπεται μίας βασικής γνώσης των δεδομένων
- Η «κοινή λογική»: Η θεωρία δεν έχει εμπειρική τεκμηρίωση
- Η χρήση απλής γλώσσας υπερτερεί της θεωρητικής ρητορείας

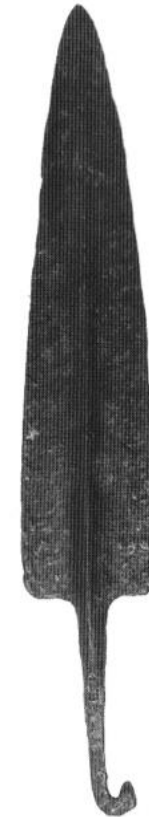
Πτώση και άνοδος του εμπειρισμού: Συνήθειες εμπειριστικές θέσεις σήμερα

- Οι «πρακτικές» μελέτες έχουν αξία με μεγαλύτερη χρονική διάρκεια
- Υπάρχουν ερευνητικά ερωτήματα είτε αυταπόδεικτα είτε πιο δόκιμα είτε πιο κύρια με βάση την κοινή λογική (π.χ., διατροφή, άνοδος κράτους), σε αντίθεση με άλλα, πιο εκκεντρικά (και θεωρητικά) ερωτήματα (π.χ., κοινωνικό φύλο, μνήμη)
- Η συλλογή περισσότερων δεδομένων οδηγεί αυτόματα σε καλύτερη γνώση του παρελθόντος

Αν ο απλοϊκός εμπειρισμός είναι τόσο λάθος, τότε γιατί υπάρχει ακόμα;

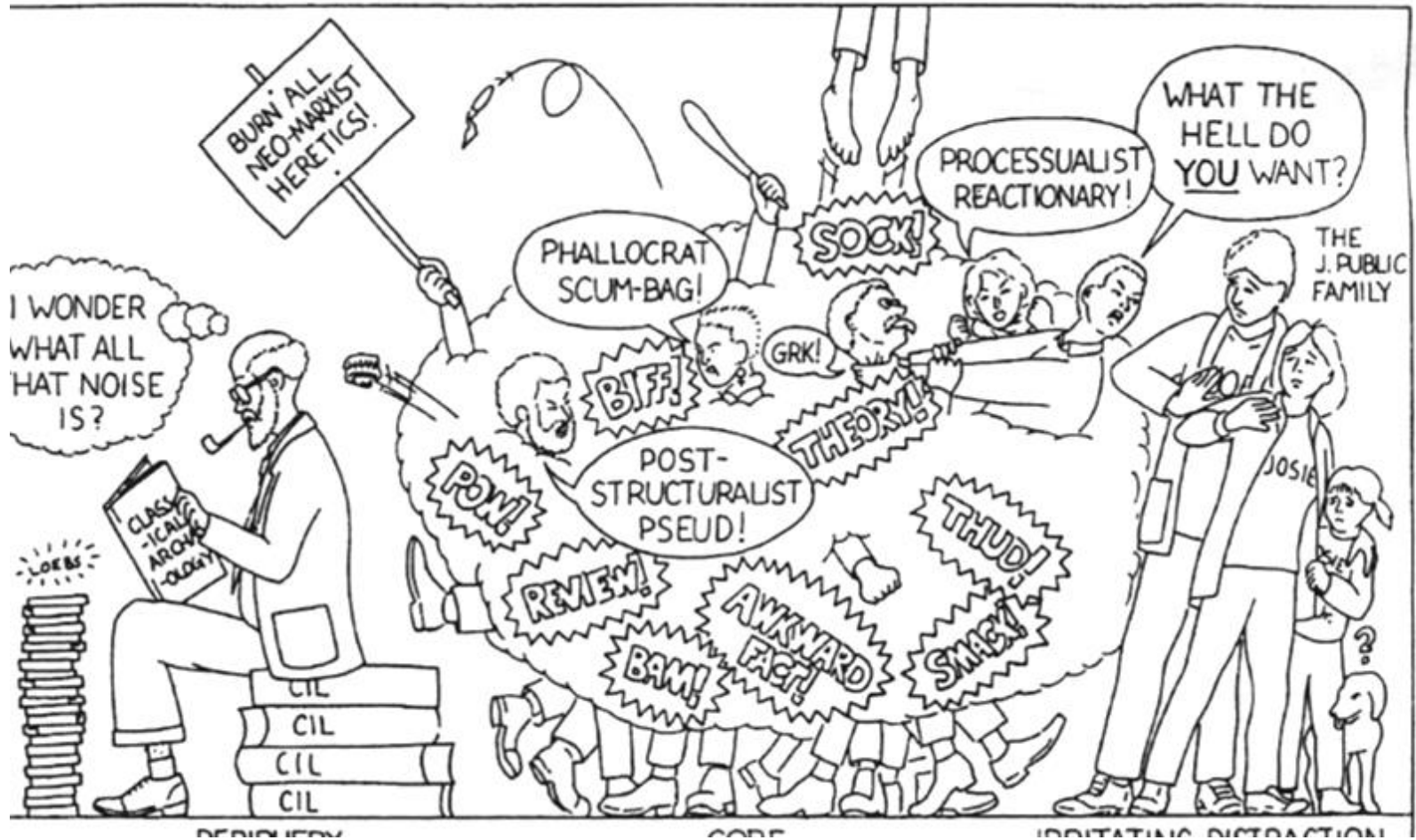
- Είμαστε όλοι εμπειριστές
- Η σημασία του υλικού για την αρχαιολογική επιστήμη
- Η πραγματικότητα της αρχαιολογίας σήμερα

Εικόνα 1

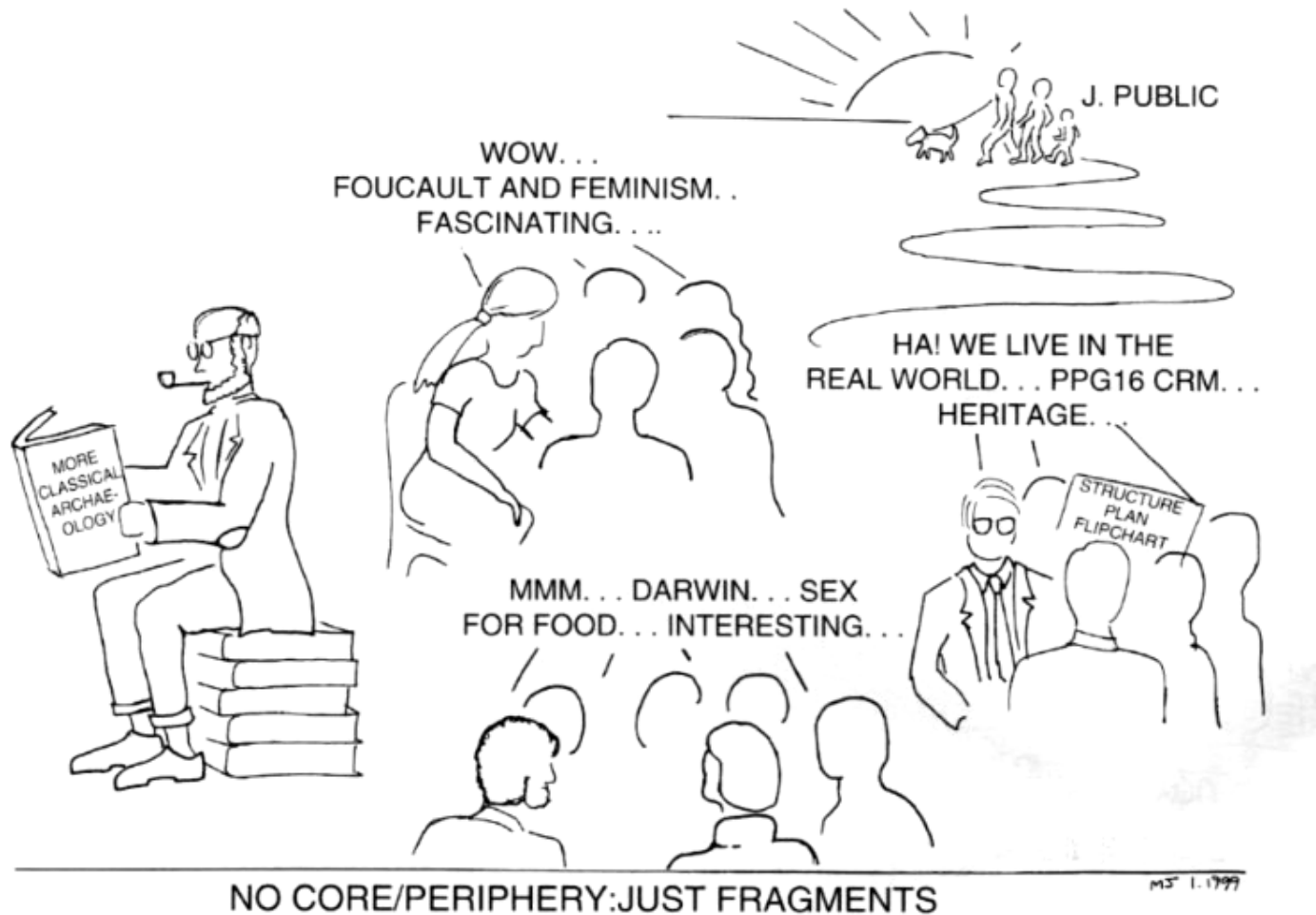

Η αρχαιολογική θεωρία το 1990

Εικόνα 2

Η αρχαιολογική θεωρία το 2000

Εικόνα 3

Διαδικαστική προσέγγιση +

- Βόρεια Αμερική
- Η μεταδιαδικαστική προσέγγιση ουσιαστικά δεν υιοθετήθηκε ποτέ
- Πολλαπλές οδοί προς την κοινωνική συνθετότητα
- Από την κοινωνική οργάνωση στις κοινωνικές στρατηγικές
- Οι άνθρωποι ως μέρος του περιβάλλοντος

Τρέχοντα θέματα: Κοινωνική δράση

- Agency
- Η έμφαση στο ανθρώπινο υποκείμενο
- Το δαρβινικό ενδιαφέρον για τον άνθρωπο ως οργανισμό
- Η σημασία της συγκυρίας στην εξέλιξη
- Πολιτισμική εξέλιξη και πρωτοπορία
- Φρατρίες, φύλο, δομισμός
- Φαινομενολογία

Τρέχοντα θέματα: υλικότητα

- Materiality
- Πολιτική οικονομία και μαρξιστικές προσεγγίσεις
- Φαινομενολογία και η φυσική παρουσία του κόσμου.
- Ο υλικός κόσμος δεν αποτελεί απλά αντανάκλαση νοημάτων
  - Πέρα από το κείμενο και τη νόρμα
- Οι δυνατότητες του υλικού κόσμου (affordances)
- Η δράση του υλικού κόσμου
- Η συμμετρική αρχαιολογία
  - Actor-Network-Theory: Θεωρία Δικτύου Δρώντων
  - Actants (δρώντα)
  - Ανάμιξη ανθρώπινων και μη ανθρώπινων οντοτήτων (cyborg, κυβερνο-οργανισμοί)

Το παράδειγμα της κεραμικής

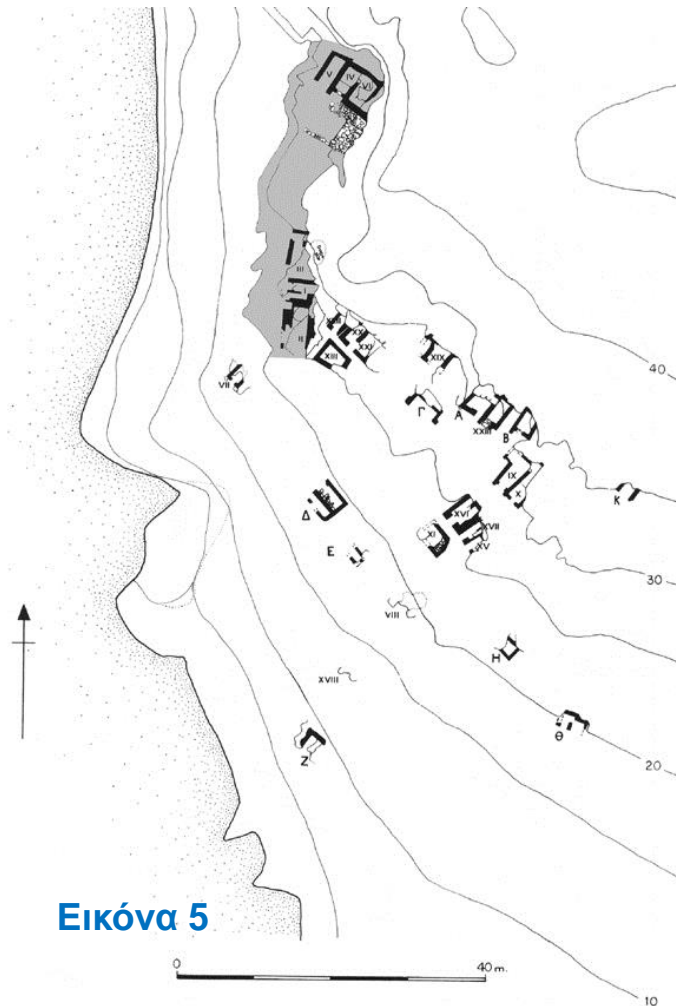
- Κατασκευή
- Διάθεση
- Χρήση
- Σημασία
- Αλλαγή πλαισίου και διατήρηση σημασίας
- Διατηρώντας την αξία δίνοντας το αντικείμενο

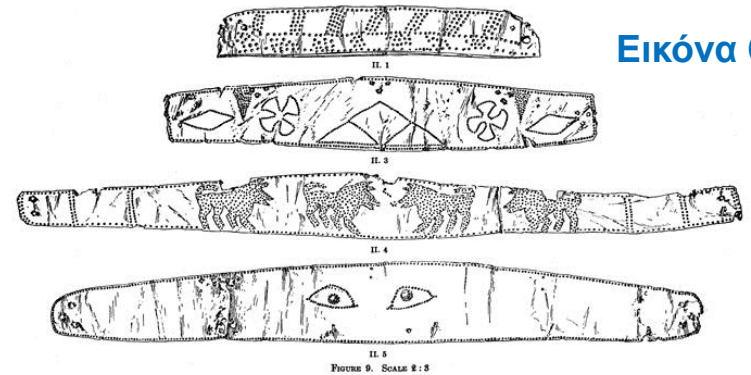
Εικόνα 4

Το παράδειγμα του Μόχλου

Εικόνα 5

Εικόνα 6

Εικόνα 7

Θεωρία στο πεδίο

- Τσατάλ Χουγιούκ
- Καθημερινή ευελιξία
- Αναστοχασμός
- Πρόσβαση σε δεδομένα
- Ευρύ κοινό
- Πειραματική αρχαιολογία

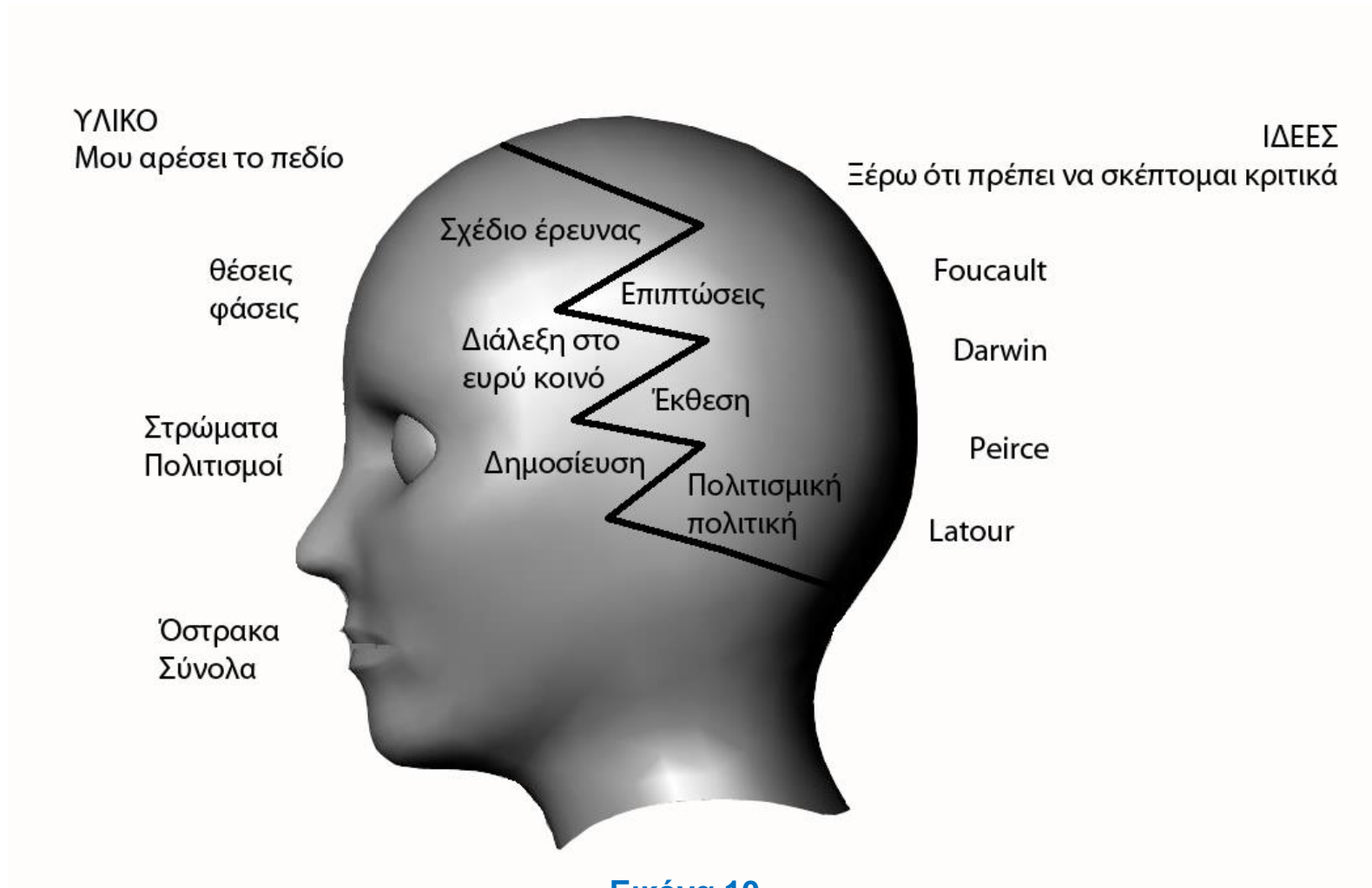

Εικόνα 9

- Ημερολόγια
- Ιστολόγια
- Βάση δεδομένων
- Εκπαιδευτικά προγράμματα
- Second Life

Αρχαιολογία μεταξύ θεωρίας και πράξης

Εικόνα 10

Τέλος Παρουσίασης

Τρέχουσες κατευθύνσεις της έρευνας.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Γιώργος Βαβουρανάκης. «ΙΑ 102. Θεωρία της αρχαιολογικής επιστήμης: Κύρια ρεύματα και σχολές. Ενότητες 6 & 7: Σύγχρονες τάσεις της θεωρίας. Ανακεφαλαίωση και συμπεράσματα. Παρουσίαση 12: Τρέχουσες κατευθύνσεις της έρευνας». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/ARCH12/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

1. Γ. Βαβουρανάκης

2. Matthew Johnson, Archaeological Theory: An Introduction, 2nd Edition, Figure 13.1, Archaeological theory in 1988, John Wiley & Sons, 2011,
https://books.google.gr/books?id=N79xKpMEREAC&printsec=frontcover&hl=el&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

3. Matthew Johnson, Archaeological Theory: An Introduction, 2nd Edition, Figure 13.2, Archaeological theory in 1998, John Wiley & Sons, 2011,
https://books.google.gr/books?id=N79xKpMEREAC&printsec=frontcover&hl=el&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

4. Μυκηναϊκός κρατήρας IIIA, με γραπτή κόσμηση που παριστάνει χταπόδι και στις δύο όψεις. Ύστερης Εποχής του Χαλκού IIA (μέσα 14ου αι. π. Χ.),

<http://www.mcw.gov.cy/mcw/DA/DA.nsf/All/B8B48443927F102DC22574CD00394B85?OpenDocument> (image:

[http://www.mcw.gov.cy/mcw/DA/DA.nsf/All/B8B48443927F102DC22574CD00394B85/\\$file/03.jpg?OpenElement](http://www.mcw.gov.cy/mcw/DA/DA.nsf/All/B8B48443927F102DC22574CD00394B85/$file/03.jpg?OpenElement))

5. Soles J., The prepalatial cemeteries of Mochlos and Gournia, Hesperia Supplement 24, Princeton, 1992, plate 2.

6. Seager R., Explorations on the island of Mochlos, Boston, 1912.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

7. Μόχλος. Χρυσά εξαρτήματα διαδήματος σε σχήμα φύλλων. Β' μισό 3ης χιλιετίας π.Χ., Ηράκλειο, Αρχαιολογικό Μουσείο Χ-Α 319. ΥΠΠΟ/ΤΑΠ, Το Ελληνικό Κόσμημα. 6000 Χρόνια Παράδοση, Θεσσαλονίκη, Βίλα Bianca 21 Δεκεμβρίου 1997-21 Φεβρουαρίου 1998, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα 1997, σ. 36, αρ. κατ. 18, © ΥΠΠΟ,

<http://www.fhw.gr/chronos/02/crete/gr/artsandtechnology/index7d.html>

8. <https://okapi.wordpress.com/2007/11/>

9. Catalhoyuk, the high level of Civilization of Neolithic period, Copyright by Thracian Ltd. 2009-2014,

<http://www.ancientanatolia.com/Pictures/Gallery01/image08.htm>

10. Γ. Βαβουρανάκης

